

STUDENTEN WEEKBLAD

6de JAARGANG.
No. 25.

REDACTEUREN: D. A. DE FREMERY, N. G. KAM,
H. T. KARSTEN, D. M. G. KOCH, J. L. A. LEDEBOER,
M. J. GRANPRÉ MOLIÈRE, J. H. TELDERS.

DONDERDAG
14 APRIL 1904.

Dit blad verschijnt Donderdags, behalve in de vacantiën. De abonnementsprijs is f 3,50, bij vooruitbetaling f 3,— per jaar. De jaargang loopt van 1 October tot 30 September. De prijs der advertentiën is 10 cents per regel.

J. WALTMAN JR
UITGEVER • DELFT

Inzendingen die Dinsdagmiddag 12 uur niet aan het redactie-adres zijn bezorgd, kunnen niet meer in het eerstkomend nummer worden opgehouden. Het adres voor redactie en administratie is: Binnenwatersloot 33.

Eerstvolgende REDACTIE-VERGADERING ten huize van den heer N. G. KAM, Koornmarkt 72, Dinsdag 19 April, des middags om 4 uur.

Oproep om steun.

* De oorzaken en het verloop van den huidige strijd in de diamantindustrie mogen wij van voldoende bekendheid veronderstellen, om daar niet op terug behoeven te komen.

Nu de juweliërs ten tweede male de interventie van minister Kuyper hebben afgeslagen, wordt het een strijd „to the bitter end”, waarin ten slotte de financieel sterkste zal overwinnen.

Nu zal binnen eenige weken de kas van den A. N. D. B., die tot heden den strijd met eigen middelen heeft kunnen voeren, uitgeput zijn. Het is daarom dat ondergeteekenden ook den Delftschen studenten dringend verzoeken de arbeiders in hun rechtvaardigen strijd te steunen. Voor 't ontvangen en expedieeren van bijdragen stellen zich beschikbaar:

R. W. VAN DER VEEN, Noordeinde 36.
H. T. KARSTEN, Laan van Overvest 144.
J. B. H. COENEN, Choorstraat 43.
H. SEYDENZAAL, Havenstraat 8.
N. G. KAM, Koornmarkt 72.

SOCIALE AANGELEGENHEDEN EN WETENSCHAP.

Aan den heer D.

Met een ijver een betere zaak waardig tracht u de Nederlandsche koloniale politiek te verdedigen.

Nergens in uw geheele stuk vind ik iets, dat zweemt naar liefde voor den Javaan, nergens een protest tegen uitbuiting (reeds het wettelijk gestelde belasting max. en min. van 20% en 8% op het voornaamste voedingsmiddel is niets anders dan een schandelijke uitbuiting) tegen staatsnegotie in . . . opium enz., verre van daar, u tracht slechts den toestand te vergoelijken.

Daarbij komt dat u in hooge mate lijdt aan de fout, die u bij mij meende te ontdekken n.l. oppervlakkigheid.

Of 't u echter gelukken zal aan te toonen dat de koloniale politiek van Nederland beter of liever niet slechter is dan die van andere mogendheden, ben ik zoo vrij vooralsnog in twijfel te trekken.

De gemiddelde belasting van 25%.

In de „memorie” deel I van Mr. Brooshooft ('t is te hopen dat u nog een verloren half uurtje vindt dit werk er „eens op na te lezen”) blz. 13 en 14 vindt u een gespecificeerde nota van op te brengen belastingen door de uitbuiting firma „Nederlandsche Staat, voorheen O. I. Compagnie” aan Java opgelegd.

Daarin zien we dat behalve de vorstenlanden door de Inlanders van Java en Madoera werd opgebracht aan belasting (accijns en pachtobbrengst zijn óók belastingen), ruim 120 miljoen gulden, terwijl de bevolking (eveneens behalve de vorstenlanden) bedroeg 19,660.000. Het aantal gezinnen (Mr. B. neemt aan 4 personen per gezin terwijl men in den regel 5 hoofden per gezin neemt) is dus \pm 4.900.000. Dus ieder gezin betaalt f 24,50 's jaars of van een gemiddeld inkomen van f 90 ruim 27%.

Deze memorie werd geschreven in 1888 maar Mr. C. Th. van Deventer moest in 1899 verklaren dat „ingrijpende verbetering van den economischen toestand der Inlanders of aanzienlijke vermindering der op hen drukkende lasten, in de laatste 10 jaren niet te constateeren vielen,” en na correctie van eene onnauwkeurigheid volgens den heer v. D. door Mr. B. begaan, berekende hij het belasting-procent op 25. 1)

Ook Mr. Brooshooft zelve verklaarde in zijn in 1901 verschenen werk „de Ethische koers in de koloniale politiek” blz. 31: „De algemeene toestand waarin de Javaan op dit voor zijn welzijn zoo hoogst gewichtig punt verkeert, is nog ongeveer dezelfde als de ruim 13 jaar geleden in mijne „Memorie over den toestand van Indië” geschetste”. Ook hij berekent dan het bedrag op 25%.

In Engelsch-Indië betaalt de belastingsschuldige per bouw 1,91 roepje of f 1,91 (n.l. als men de roepje in waarde gelijk stelt met den gulden, iets wat geenszins het geval is) in Ned.-Indië bijna f 6,—, of ruim driemaal zooveel.

Is Javaan welvarend? Is de belastingdruk voor hem niet te zwaar?

De zendeling C. Poensen schreef in 1886 (te vinden in vette letters in Mr. Brooshooft's „Memorie”, blz. 7) „dat menig dessaman in den westmoesson zijn buikband maar wat vaster aanhaalt, om den honger minder te gevoelen” en „alles dringt om te zorgen dat men niet van honger sterft en iedere hoogere aspiratie is voor goed onmogelijk geworden.”

Stel naast deze uitspraken nog die van G. Heyting (memorie blz. 5) waarin hij verklaart dat „de landbouwer zooals het gros is”, tweemaal per dag rijst gegeten heeft, in de vier dure maanden echter nu en dan, slechts eenmaal, „een behoeftig landbouwer” in den duren tijd met zijn gezin soms slechts om den anderen dag gegeten heeft, of den honger gestild met voedzame bladeren en alleen „een gegoede landbouwer” per jaar \pm f 10,— overgehouden heeft „waarmee hij nu en dan zijn twee gehuwde kinderen die het minder „breed” hebben aan padi of rijst helpt” (terwijl bij alle drie categoriën de vrouw moest meeverdienen door het houden van een warong enz.) of neem de berekeningen van den optimistischen dr. Sollewijn Gelpke, en men zal moeten toegeven dat de Javaan het waarlijk niet welvarend heeft.

Wat de cijfers over Bantam betreft ziet u niet in dat het gouvernement als de veepest is afgeloopen, de belasting niet weer mag verhoogen.

U meent dus dat tijdens de veepest de belasting verlaagd werd. Ja als dit eens zoo geweest was, maar daarvoor moet men niet bij Holland komen. Trouwens dit staat in mijn artikel nergens te lezen, wel het omgekeerde. Niet-tegenstaande de veepest, en de geringere oogst werd de belasting verhoogd.

Het jaar 1886 was eenigen tijd na de veepest, 1872 lang te voren.

Volkomen onderschrijf ik Mr. Brooshooft's woorden „Het hart voelt zich beklemd bij de onloochenbare waarheid dat de inboorling van dit land, met zijn toch zoo beperkte behoeften, wiens wel en wee nu weldra 80 jaren (nu weldra 100 — J.) aan ons rechtstreeks bestuur is toevertrouwd, wiens gedwongen arbeid aan het rijke Nederland schatten

1) Mr. C. Th. van Deventer: „Een Eereschuld” in de Gids, Jaargang 1899, blz. 207.

gouds opbracht — dat die man gedurende verscheidene maanden van het jaar niet in staat is, zich en zijn gezin voldoende te voeden".²⁾

Wat betreft de vertegenwoordiging:

Ik ben mij volstrekt niet bewust, dat ik in mijn stuk mijne denkbeelden omtrent eigenbestuur zelfs maar eenigszins heb te kennen gegeven.

Als vertegenwoordiging in het moederlandsche parlement reeds eigen bestuur is, wat wilde Gladstone dan toch met zijn „Homerule for Ireland”?

Nergens heb ik de stelling verkondigd dat (in 't algemeen) „een land met 8 X zooveel inwoners ook 8 X zooveel afgevaardigden moet kiezen” wel beweer ik dat de rechtvaardigheid eischt dat bij vertegenwoordiging van verschillende landen of van moederland en kolonie in hetzelfde parlement, het land met de meeste inwoners ook de meeste Kamerleden heeft (en wel naar rato van het aantal inwoners). En waar de belangen van moederland en kolonie steeds met elkaar in strijd zijn, mag men die belangen niet aan eenzelfde parlement toevertrouwen.

Of de belangen van het moederland zullen ondergeschikt worden gemaakt aan die der kolonie of het omgekeerde zal plaats hebben en geheel in overeenstemming hiermee schreef ik dan ook niet te zijn voor vertegenwoordiging als einddoel en een weinig verder, „een goede oplossing verwacht ik slechts van eigen bestuur.”

Ik zal mijn meening een weinig duidelijker te kennen geven; ik ben voor een koloniale raad met wetgevende bevoegdheid, gevestigd in Ned. Indië.

Maar ook scheiding van de financiën van moederland en kolonie en aflossing van de eereschuld.

Dat u gelijk had met Cuba verklaar ik niet in te zien.

Wat doet de verhouding van Europeanen tot inboorlingen er toe? Al waren er op Cuba ook 10 millioen Spanjaarden geweest wat zegt dit dan nog? Moet men aan de inboorlingen wel kiesrecht geven als ze gering en niet als ze groot in aantal zijn? Dit is dan toch zeker wel de nieuwste maatstaf.

U had mij moeten aantonen op welke goede gronden (vrees is m. i. geen goede grond) u de Cubaansche inboorlingen wel, de Inlanders niet geschikt acht voor kiesrecht. Het voorbeeld van de verovering van Peru en Mexico doet hiertoe niets ter zake, en daarin heeft u gelijk, maar die heb ik ook niet aangevoerd. Ik heb alleen beweerd dat ten tijden van de verovering, de inboorlingen een hooge beschaving hadden, maar dat hiervan weldra zoo goed als niets was overgebleven.

De beschaving en ontwikkeling der Cubaansche inboorlingen is zeker niet hoog geweest, 1°. omdat het peil der beschaving tijdens de verovering niet hoog was, en 2°. omdat het Spaansche bestuur op Cuba zeker niet in staat was het volk zedelijk te verheffen.

„Boschnegers van Suriname zijn lang zoo ontwikkeld niet als de bewoners van Venezuela.”

Hierbij lijdt u aan hetzelfde euvel als de heer Ts. met wie u zelf zoo aandoenlijk accoord gaat dat u zijn con-

²⁾ Mr. P. Brooshooft: „Memorie”, deel I, blz. 6.

FEUILLETON.

Een juffrouw uit de 18e eeuw.

Het zij mij vergund U mede te deelen een en ander uit de dichtwerken van eene juffrouw uit de 18e eeuw.

Willen we op volledigheid aanspraak maken zoo beginnen we met het uitwendige van Mejuffrouw's gevoelsuitstortingen.

Het boek is fraai gedrukt en is versierd met schrijfster's portret. Een blik hierop doet U beseffen dat „fraaiheid” van geest nog niet altijd samengaat met fraaiheid van lichaam. Onder haar conterfeitsel (J. Houbraken Sculp 1780) staat:

Dit is d'Eedle De Lannoy, door dicht en deugd verengeld; Vereerd met Neerlands liefde en Pindus Zegekroon; Der kunsten Schutsvorstin, heeft zelf van Ruslands troon Een eerlouwier, om 't hoofd dier Melpomeen gestrengeld.

„Wat” zegt de lezer „wat is mijn geheugen toch slecht, van zoo een Melpomeen, zulk een engel, moet ik dan toch zeker reeds iets gehoord hebben.”

De mij verstreker van de Nederlandsche letterkunde Keurgarve (vergeef mij deze onhollandsche zinsconstructie,

clusies voor de uwe uitgeeft (zie de laatste zinsnede van uw stuk).

Van Venuzela neemt u „de bewoners” van Suriname daarentegen „de boschnegers”, die zeer gering in aantal zijn. Wel wat zonderling, maar tegelijk vergeet u dat aan die zoo onontwikkelde inwoners van Suriname wel het stemrecht (een censusstemrecht natuurlijk) is toegekend voor de koloniale raad.

U hebt het jammer genoeg zoo bijzonder druk, anders zou ik u wel in overweging willen geven er de wet van 31 Mei 1865 „houdende vaststelling van het reglement” op op 't beleid der regeering in de kolonie Suriname „eens op na te lezen”.

Mij dunkt dat u toch wel mocht weten hoe de Ned. Koloniën bestuurd worden. U zult dan daarin zien in art. 69 en volgende wie kiesrecht hebben, en wanneer u dan tevens eens neemt art. 23 van de wet van 1862, zult u vinden dat ook gewezen slaven het burgerrecht verkrijgen kunnen. Nog onbeprekter is het kiesrecht op de Nederlandsche West-Indische eilanden.

En waarom slaat u de overige Koloniën b.v. de Portugeesche geheel over?

Wat betreft de spoorwegen, daarvoor verwijs ik u naar mijn antwoord aan den Heer Ts; slechts eenige opmerkingen. U schrijft: „m. i. legt men een spoor aan waar men kans heeft dat die rendeeren zal, en waar veel woeste (onvruchtbare?) grond is, is daar betrekkelijk weinig kans op. Dergelijke gronden vindt men in Indië niet veel, wel veel woesten (in den zin van onbebouwden) grond, maar wie zijn die „men”, De kapitalisten? M. i. moet de staat spoorwegen aanleggen.

Maar u haalt de zaak door elkaar.

Waar woeste gronden zijn (m. a. w. waar volgens u zelf weinig of niets te verdienen valt) wilt u particulieren aanleg, waar bosschen zijn, en dus wel wat te halen valt, wilt u er den staat voorspannen.

't Is wel de omgekeerde wereld.

En wat „sommigen” beweren kan ons koud laten.

Alleen moet ik u nog even opmerken dat voor geen enkele spoor in Ned. Oost-Indië de Ned. belastingbetaler is aangesproken geworden, ik wensch ook volstrekt niet dat eenige nog in de toekomst te leggen spoor door Nederland bekostigd worde.

En het ging immers ook slechts over spoorwegen in Indië en niet in Suriname?

In mijn antwoord aan den Heer Ts., zal ik latere jaren noemen dan 1877 en 1884.

Ze spreken niet tegen mijn beweringen.

J.

Spoorwegcijfers.

Op één punt moet ik een fout herstellen. Ik had ook de tramwegen in Nederlandsch Indië in rekening moeten brengen, en ik dank den heer Ts. dat hij mij daarop opmerkzaam heeft gemaakt.

maar de zonde is soms zoo zoet) kan zulk een licht toch niet onder een korenmaat geplaatst hebben zoodat zelfs niet een klein deel van hare stralen in het nog zoo onvankelijk gemoed zouden gevallen zijn.

Neen, voorwaar!

En toch, ik geloof hare letterkundige producten in aanmerking genomen: gij hebt nooit van de eedle de Lannoy gehoord.

Ik geloof, dat Juliana Cornelia Baronesse de Lannoy, in haar heele leven niets gemaakt heeft dat der vergetelheid ontrukkt zoude moeten worden, om der geliefde schoonheid wille; ik geloof dat gezegde Juliana Cornelia eene vrouw is geweest zooals de meeste vrouwen van zekere maatschappelijke stand, maar geen dichteres.

Ik geloof, dat genoemde Juliana, rustig in haar litterair graf kon blijven zonder een mensch een hoogere zielsontroering te hebben te kort gedaan.

Edoch.

Juliana is een voorbeeld van de poesie der 18e en eerste helft der 19e eeuw, is echter niet van alle vernuft ontbloot en heeft, zooals ik u hoop te laten zien, wel iets (niet veel) gemaakt dat nog wel de moeite waard is om de eigenaardigheid hier even te worden bekeken.

Welaan het zij dan zoo Juliana grijp de snaren

Toch is die fout waarschijnlijk niet zóó groot als de heer Ts. wel vermoedde.

1e stelt hij de tramwegen equivalent met de spoorwegen. Dit mag m. i. niet.

Volgens de Koloniale jaarcijfers vervoerden de spoorwegen (behalve de Deli-spoor, waarvoor het bedrag niet is opgegeven) 2890 millioen K.G. goederen (behalve bagage), de tramwegen (met bagage) 1142 millioen K.G.

De lengte der spoorwegen (behalve de Deli-spoor) was 2128 K.M., die der tramwegen 1544 K.M.

Over 2128 K.M. zou dan door de stoomtram vervoerd zijn 1576 millioen K.G., dus maar iets meer dan de helft van hetgeen de spoorwegen over denzelfden afstand vervoerden. Rekent men bij de spoorwegen de bagage óók mee dan wordt het verschil nog grooter.

2e zijn in Nederlandsch Indië volgens den heer Ts. 1888 K.M. tramweg behalve die op Atjeh en dan nog eenige honderden kilometers. In Engelsch Indië volgens het „Blue-book of the Railways in India” waren in 1903 (als ik mij met de optelling ten minste niet heb vergist) 476,23 E. Mijl of 726 K.M. tramweg. Het verschil springt des te sterker in 't oog als men ziet dat Engelsch-Indië in 1903 behalve de tramwegen 41736 K.M. spoorweg waren in Nederlandsch-Indië volgens 't Koloniaal verslag 2361,7 K.M.

Thans eenige opmerkingen over zijn stuk. Hij spreekt van 1888 K.M. tramweg ongerekend 200 K.M. op Atjeh en eenige honderden kilometers particuliere tramweg.

Hieruit zou men opmaken dat die 1888 K.M. staatstramweg zouden zijn. Dan zou ik willen opmerken dat staats-tramwegen (behalve de door Ts. genoemde Atjeh-tram) in Indië niet voorkomen. Wel is een voor-ontwerp voor een dergelijke tram van Madioen naar Ponorogo tot stand gekomen (Koloniaal verslag 1903—1904, kolom 218).

2e heb ik er iets tegen dat u Nieuw-Guinea buiten beschouwing laat.

M. i. dient men Nederlandsch en Engelsch Indië of andere koloniën in hun geheel te beschouwen en als Ts. zegt dat wij voor „die Papoea's” nu toch geen spoor kunnen aanleggen dan zou ik hem wel eens willen wijzen op Duitschland dat in 1898 reeds 800 K.M. in aanleg had in O. Afrika waarvan 50 reeds voltooid waren.

3^e. Uw maatstaf van beoordeeling.

Ik blijf bij die per vlakke eenheid en kan volstrekt niet toegeven dat „de lengte van een spoorweg evenredig moet zijn met de bevolking” dus dat een land A met bv. $3 \times$ zooveel inwoners als land B ook $3 \times$ zooveel spoorwegen zou behoeven.

M. i. hangt het aantal spoorwegen vooral af van handcultuur enz., hoewel (ik geef het gaarne toe) ook de dichtheid der bevolking eenigen invloed zal hebben.

Daarom zal ik ook verder beide maatstaven nemen.

Laat ons eenige koloniën vergelijken.

De vroegere Spaansche in 1898 (het jaar dat ze voor Spanje verloren gingen) eenige Engelsche, Fransche en Turksche koloniën (in latere jaren).

	Aantal K.M. spoorwegen, per 10000 \square K.M.	10000 inw.
Cuba en Portorico (1898)	135	7,2

Geneer u niet, denk maar, dat we achtiend'eeuwers waren.

Het boek waarin mijne Juliana haar lustjes en bedroevinkjes neerschreef heet:

Dichtkundige Werken van Juliana, enz.

Het titelblad is versierd met een vignet, dat stelt voor de poëzy:

„De vindingrijke Poëzy
Zit hier in 't lagchend loof
Van knaagend leed en zorgen vrij,
Voor nijd en laster doof.
Haar deftig Hemelsblauw gewaad
Dat staren glansen spreidt
Schetst haar verheven afkomst, staat
En fiere Majesteit.”

Dit gaat zoo voort 28 regels en is uit de pen gevloeid van J. van Spaan.

Voor lezers, die nu nog niet weten hoe dit vignet schouwt, diene dit:

Eene dikke juffrouw in los gewaad, met een krans om 't welvoldaan gelaat heeft in den eenen gespierden arm een lier, de andere is gestrekt en schijnt te wijzen op een jongetje, dat met zijne onbekleede bibbetjes zit op perkament, waarop staat als motto: „De waare vereichten in een dichter”. „De waare liefde tot het Vaderland”, enz. en diergelijken.

Kaapkolonie (1902)	56	24,3
Canada (1901)	31,4	56
Nieuw Zeeland (1901)	13,8	48,5
Algiers (1902)	38,6	6,4
Tunis (1900)	94,8	5
Indo-Chine (1901)	36	1,34
Klein-Azië (1901)	43,44	2,4
Engelsch Indië (1903)	99	1,44
Nederlandsch Indië (1903)	28	1,26 ¹⁾

Zoodat Nederlandsch Indië bij al deze koloniën in de minderheid is.

J.

¹⁾ Deze getallen zijn van den Heer Ts. (de bevolking, zoowel als de oppervlakte, dus behalve Nieuw Guinea). Rekent men dit mee dan worden de cijfers belangrijk lager.

Waarde $\wedge \wedge$.

Mijn dank voor de gegeven verklaring van het zinnetje, waarover ik gevallen was. Ik kan niet nalaten even op te merken dat u wel een beteren weg had kunnen inslaan om tot de door u begeerde voeling met de Theosofie te geraken. Overigens ben ik het volkomen met u eens, dat het op het oogenblik den tijd niet is, om een uitgebreid debat te beginnen; als eenmaal de examens achter den rug zijn, houd ik me echter aanbevolen.

Op de door u genoemde verschilpunten tusschen Katholicisme en Theosofie zal ik hier dan ook niet ingaan. Alleen een opmerking wat betreft „de ontzetting van het laatste oordeel”, die de Theosofie niet heeft, en waaruit u dan de gevolgtrekking maakt, dat deze laatste de zachtere leer zou zijn. Mijns inziens is hier een direkte vergelijking onmogelijk. Beide stelsels gaan toch uit van verschillende vooropstellingen. En nu is in het Theosofische stelsel, dat zooals u terecht zegt, voorop stelt een onvernietigbare „goddelijke vonk”, iets als het laatste oordeel een absurditeit.

L. T. V.

Aan de Heeren $\wedge \wedge$.

Gij schrijft in een later stuk nader te zullen ingaan op mijn artikel van no. 21, omdat ge niet alle punten hebt kunnen behandelen. Daarom zal ik hier alleen maar spreken over de verschillende questies, welke ge wel hebt aangeroerd.

Volkomen geef ik u toe, dat — althans voor mij — in ons debat de questie van de pauselijke onfeilbaarheid bijzaak, en die van 't oeconomic werken der kerk hoofdzak is. Maar ik heb het onfeilbaarheidsvraagstuk in 't debat betrokken, omdat ik meende dit tegen u te kunnen aanvoeren ter bestrijding van uw bewering, dat het wezen der kerk onveranderlijk zou zijn gebleven door alle eeuwen en slechts de zeilen van Petrus bootje bij veranderde winden gewisseld werden. En ge hebt me nog steeds niet kunnen overtuigen van mijn dwaling in dezen.

Een 2e jongelingtje in jonge godjes costuum toont gezegde juffrouw een brief. Op den grond liggen „Treurspellen”.

Een en ander uitgebeeld door N. v. d. Meer.

De bundel is gedrukt bij Abraham en Jan Honkoop te Leiden, 1780.

Tot zoover het uiterlijk van de Lannoy's vaersen.

Wat den inhoud betreft, reeds op de eerste bladzijde wordt uw oog aangenaam verrast door dikke letters: „Aan Haare Koninklijke Hoogheid, Mevrouw de Princesse van Orange en Nassau,” enz.

O, 't is net gezelschap, lezer, waar ik u breng. Om de schoone zoetvloeiende taal van deze opdracht te kunnen apprecieeren, leg ik u 't volgende onder 't oog. De opdracht eindigt (2 bl. is zij lang):

„Mogt uwe Koninklijk Hoogheid, die mijne Zangninf zomwijle zoo minzaam heeft aangelonkt, een gunstig oog op deze mijne kunstpoogingen slaan, en dezelve niet onwaardig oordeelen om met hoogstderzelver doorluchtigen naam verciert tot het Nageslacht over te gaan.”

Dus nageslacht — zie hier — de aangelonkte gedichten van Juliana.

Op deze opdracht volgt een „Voorreden.” Deze komt in 't kort hierop neer.

De „gevierde” dichteres was — alles volgens eigen getuigenis — reeds lang lastig gevallen door machten bewonderaars

Waarover ik me moet beklagen is de slordigheid, waarmee ge mijn artikel hebt gelezen. Want in uw antwoord staan allerlei fouten, die slechts daaraan zijn toe te schrijven. Nergens heb ik b.v. kardinaal Manning bij de tegenstanders der onfeilbaarheidsleer gerekend, ik weet zelfs zeer goed, dat hij een der invloedrijkste voorstanders was. Verder heb ik wel degelijk in mijn vorig stuk gezegd, dat de tegenstanders der onfeilbaarheidsleer op den beslissende dag wegbleven, slechts twee stemden met „non placet”. Maar daarom waren ze niet minder tegenstanders en bij de voorloopige stemming op 13 Juli gaven zij daarvan dan ook ondubbelzinnig blijk. Dat zal u toch niet onbekend zijn?

En dan wist ik ook heel goed, dat de paus alleen onfeilbaar is, wanneer hij zich *ex cathedra* uitspreekt. Het is waar, dat ge dit niet uit mijn vorig stuk kunt opmaken, maar het tegendeel evenmin. En daarom is 't onjuist tegen me aan te voeren, dat ik niet zou weten, wat de onfeilbaarheid zou beteekenen. Galileï, is door mij niet genoemd en dat ge zijn katholiek sterven tegen mijn opvatting van den strijd over de onfeilbaarheidsleer aanvoert slaat als een tang op een varken. Dat de tegenstanders der onfeilbaarheidsleer deze later aanvaardden, zegt ge, komt juist omdat de paus onfeilbaar was, m. i. kan 't wel degelijk andere gronden gehad hebben, b.v. 't terwille van de eenheid der R. K. kerk zich schikken naar den wil der meerderheid. Maar ge vergeet verder de afscheiding der oud-katholieken.

Weer interpreteert ge me onjuist, waar ge zegt, dat inquisitie en ketterbranderijen niets met de onfeilbaarheid des pausen (in zijn uitspraken *ex cathedra*) zouden te maken hebben. Dit heb ik ook niet beweerd, maar ge schreeft: God schonk de kerk bij haar uitsluitend kerkelijke macht het voorrecht der onfeilbaarheid. Naar aanleiding daarvan vroeg ik of de kerk dan bij haar kettervervolgingen niet faalde en trok de conclusie, dat ge, indien ge dit beaamt, als geloovige katholieken dus mede de verantwoordelijkheid voor deze gruwelen hebt te aanvaarden.

Ten slotte over de onfeilbaarheid nog dit: weer laat ge 't voorkomen, als of de zaak eigenlijk doodeenvoudig was, reeds grootendeels uitgemaakt voor 't concilie plaats had. „Zooals men ziet was deze twist der Gallicanen zonder „eenige practische beteekenis” zegt ge. Vanwaar dan toch die dikwijls heftige tooneelen op 't concilie, waartoe 't soms ergerlijke gekuip, en hoe de gespannen aandacht van de geheele wereld te verklaren, indien per slot van rekening de zaak zoo weinig ingrijpend was en slechts een open deur ingerammijd behoefde te worden?

Van de 18e eeuw toont ge ongeveer niets te weten.

Over rooskleurigheid op oeconomisch gebied liep ons debat niet. Gij schreeft, dat heel de wereld in een verval len toestand verkeerde. Nu is verval niet de antipode van rooskleurigheid, maar van opkomst en ontwikkeling. En die zien we in de 18e eeuw op schier elk gebied niet 't minst op 't economische. En dat de Fransche revolutie uitbrak was allermint 't gevolg van de weinige rooskleurigheid, die 't oeconomisch leven zou vertoond hebben, maar van 't feit, dat juist door de geweldige oeconomische ontwikkeling en de daaruit voortvloeiende opkomst

om toch hare vonkjes van vernuft te vereenigen in een' bundel.

Evenwel — eerst kon ze daartoe niet besluiten. Ge begrijpt: bescheidenheid en wat dies meer zij.

Toen werd de dichteres krank — zwaar krank. En hoe vreemd het U moge schijnen — hieraan dankt het nakroost dezen bundel.

Want luister:

„Ik wierd getroffen door het gevaar hetwelk ik geloopen had, van mijne werken naa te laten, zonder er de laatste hand aan te hebben gelegd, en zoodra ik het schier onverhoopt geluk genoot van mijnen welstand weer bevestigd te zien” — ja toen bracht ze de voor mij liggende verzameling onder „het oog der kunstlievende Nederlanderen”.

Zooals zij verder getuigt zou ze niet eens een' bundel bij elkaar gehad hebben, daar ze „tot nu toe haar voor naamste werk van de tooneelpoezy heeft gemaakt, als ze niet — goddank — nog eene keurige garve van lierzangen — en wel be kroonde — had bezeten. Deze berusten evenwel bij de „Maatschappijen van Dichtkunde” (Leiden, 's Gravenhage), maar door de „zonderlinge vriendelijkheid der heeren bestuurders van het Leidsch Genootschap onder de spreuk „Kunst wordt door arbeid verkreegen” (!) kreeg ze hare lierzangen terug, hetgeen klaarblijkelijk niet de gewoonte was.

der bourgeoisie, de oude politieke en eigendomsvormen (absolute monarchie en feudale rechten) onhoudbaar werden. Gij houdt er nog al van boeken te noemen, die door u aangeroerde onderwerpen uitvoeriger behandelen. Ik wil dit dan nu ook eens doen, en u het prachtige werk van Jean Jaurès aanbevelen. „La Constituante”, eerste deel van „L'Histoire Socialiste”. Indien ge de eerste 150 bladzijden gelezen hebt, zult ge andere ideeën over de oorzaken der Fransche revolutie krijgen, dan nu.

Uw bewering, dat geleerden niets met de oeconomie te maken zouden hebben, zou ik niet gaarne onderschrijven. Maar bovendien is 't argument te onpas aangevoerd. Want de geleerden en de wetenschap, zullen toch zeker wel deel uitmaken van „heel de wereld”. En die was volgens u in een vervallen toestand.

Ge zult misschien in dit alles woordenzifterij zien. Dit is 't toch niet. We moeten nu eenmaal voorzichtig zijn met onze terminologie om niet tot begripsverwarring aanleiding te geven. Overigens is dan ook deze 18e eeuw-questie maar bijzaak.

Uw bewering: „men wil groote hervormingen en dan is „het veel gemakkelijker, wanneer men met niets rekening „heeft te houden, dan wanneer men nog zoo'n hinderlijke „christelijke ethica mee moet sleepen” is onwaardig. Er schuilt in deze woorden de insinuatie, als zouden wij socialisten — of ongelooovige hervormers in 't algemeen — bij ons streven naar hervormingen wat ruimer van conscientie zijn en uit gemakzucht, de ons op 't pad der deugd terugroepende christelijke ethica overboord hebben geworpen. Anders toch hebben bovenaangehaalde woorden geen zin. Te meer afkeurenswaardig is dit, waar toch de „hervormingen” van ons huidig kabinet, dat drie R. K. ministers telt, allermint van zulk een christelijk ethische richtsnoer getuigenis afleggen. Met dit voorbeeld voor oogen, waarde $\wedge\wedge\wedge$ hadt ge in uw uitspraken voorzigtiger moeten zijn, want ik wil voorloopig nog allermint aannemen, dat gij u met 't ministerie-Kuyper of zelfs maar met de Katholieke ministers solidair zult verklaren.

Het sociaal werk van aartsbisschop Ireland is me te onvoldoende bekend, om er over te kunnen oordeelen. Maar heeft hij blijk gegeven, werkelijk voor de volksbelangen op te komen, dan zal ik dadelijk zijn verdiensten erkennen, gelijk ik dat b.v. die van pastoor Mac Glynn deed. Evenwel vergist ge u, wanneer ge meent, dat ik, sprekende over 't sociaal werk der kerk alleen aan Nederland gedacht hebt. In Frankrijk is de kerk stokreactionair, trad en treedt tegen elke vooruitstrevende beweging vijandig op. In België, dat sinds eenige tientallen jaren onafgebroken een Katholieke regeering geniet, is de sociale wetgeving bij die van alle naburige staten ten achter. In Duitschland heeft 't Centrum in haar strijd tegen Bismarck langen tijd democratische allures aangenomen, maar die zijn onder den aandrang der sociaaldemocratie reeds aanmerkelijk verzwakt. En de daden van het Centrum op maatschappelijk terrein vertoonen een bedenkelijk reactionaire tendenz. Van Spanje zullen we verder maar zwijgen, vindt ge zelf niet? A propos: Wat zegt ge wel van de houding

(Zie vervolg Bijvoegsel.)

Aan deze „singulière vriendelijkheid” danken we den bundel.

Het is een niet te loochnen feit, dat zelfs dichtresses als Juliana idealen kunnen hebben. Och, ook zij had zoo hare idealen. Zij zou gelukkig zijn, „indien zij de gevoelens, die het ademt te voorschijn mocht hebben gebracht, met dien smaak en met die bevalligheid, die mij eenig recht op de goedkeuring, en op de achting van het Nageslacht zouden kunnen verwerven.”

Teekenen niet die enkele aangehaalde zinnen het gansche dichtsterwezen in die verdwaasde tijden!

Maar nu, nu komen toch eindelijk die stroomen poezy waarnaar gij verlangend haakt, o lezer.

Eerste afdeeling: Brieven.

„Aan de H. Welgeb. H. Jan Hendrik Baron de Launoy, colonel van de cavallery, capitein van een compagnie bij het regiment garde Dragonders”.

Hoor den aanhef.

„Eerwaardig Bloedverwant, wiens deugderijke zeden In mijn genegenheid zoo diep een plaats bekleeden, Voor wien ik minder door de insproote van het bloed, Dan door uw edlen aart de teerste vriendschap voedt”.

Verbeeld u! zoo'n brief te schrijven aan eenen bloedverwant!

B I J V O E G S E L

behoorende tot het STUDENTEN-WEEKBLAD
van DONDERDAG 14 APRIL 1904.

van den „Tijd” in zake de uitsluiting der diamantbewerkeren. Eerst was de „Tijd” blijkbaar op de hand der patroons, getuige het volgende ongeteekende stuk, dat sterk den indruk maakt van verdeeldheid onder de arbeiders te willen zaaien.

„De werklieden-organisaties willen steeds over alle werklieden als despoten optreden en wee dengene, die zich hier tegen durft verzetten; hij wordt stelselmatig in alles tegen-gewerkt en, als het kan, in zijn werkzaamheden belemmerd.

„Er is nog nimmer van de zijde der werkgevers iets gedaan om dit despotisch optreden tegenover mede-werklieden tegen te gaan. En het ergste van alles is, dunkt mij wel, dat de vereenigingen op godsdienstige grondslag, nu door dik en dun de socialistische leiders naloopen, zoodat er alzo steeds twist en tweedracht op het program zal staan.

„Wat zal hiervan nog eens het einde zijn? Dat de geheele industrie voor Amsterdam verloren gaat en zich zal verspreiden over de geheele wereld, daar de goedgezinde werkgevers, welke onafhankelijk zijn, zich van zelve zullen vrijwaren tegen al dat gehaspel en de overige steeds elkander bij de haren zullen grijpen en vermoorden.”

Vindt ge 't niet een beetje brutaal, heeren $\Delta\Delta\Delta$, dat „de Tijd” hier aan de „socialistische leiders verwijt, dat de industrie voor Amsterdam verloren zal gaan? „De Tijd” zal er toch niet onbekend mede zijn, wie of hier den strijd begonnen is, welke partij de interventie van minister Kuyper aanvaardt heeft, en welke niet. Intusschen is ook „de Tijd” van houding veranderd. Zelfs roept hij om steun op voor de Katholieke diamantbewerkeren. Maar met welke bewoordingen en om welke motieven!

„Iedereen begrijpt lichtelijk, dat katholieke arbeiders-vereenigingen alleen dan sterk zullen staan tegenover socialistische en neutrale vereenigingen en dat alleen dan de toetreding van katholieke werklieden tot laatstgenoemde vereenigingen op afdoende wijze kan tegengegaan worden, indien de meer gegoeden onder ons hun steun niet aan de katholieke arbeidersorganisatiën onthouden. En dat vooral onder omstandigheden, als die, welke thans in duizende gezinnen van diamantbewerkeren doorleefd worden. Immers moet het altijd reeds gevaarlijk worden geacht, iemand te stellen tusschen zijn geldelijk belang en zijn conscientie, men bedenke, hoe zwaar de goede keuze in dergelijk geval moet geacht worden voor den man, die, zonder eigen schuld werkeloos geworden, met vrouw en kinderen honger lijdt.

„'t Is vooral op deze gronden, dat wij de aandacht onzer lezers met aandrang op de oproeping van den heer Schölvincq vestigen en den wensch uitspreken, dat daaraan door velen mag worden gevolg gegeven.”

Kijk eens, waarde $\Delta\Delta\Delta$, ik weet zeer goed, dat ik u niet verantwoordelijk mag stellen, voor de uitlatingen van „den Tijd.” Maar om uwe persoonlijke meening gaat het hier niet. Het gaat om die van 't Katholicisme in 't algemeen. En nu is „de Tijd” toevallig een van de belangrijkste

Maar denk nou niet — zegt ze verder tegen hem — dat-je-al ben je nu ook colonel — zoo hoog staat:

„Doch 't valt zoo makkelijk niet een kundig oor te streelen Als aan een Escadron commandoos uit te deelen”.

Dat 't moeilijk is bewijst Juliana gedurig zelf wel 't beste. Zij voelt nu:

„Den zelfden moed ontzonken in mijn borst,
Waar mede ik de eerste maal mijn Leo vragen dorst,
Den roem van Haarlem's val in Neerland's oog deed pralen
En van Cleopatra de rampen af dorst maalen:
Terwijl een teedre traan van mijnen landgenoot,
Mij 't zoetst - het heuchlijkst loon voor mijnen iever bood”.

't Is werkelijk niet noodig veel van dezen zotteklap af te schrijven om u een idee te geven van wat Julia zooloal presteerde op 't gebied van poëtische brieven.

Het slot luidt:
„Zo legt ze eens in triumf den Cither neer, en wacht,
Kloekmoedig 't vonnis af van 't Kunstrijk Nageslacht”.

Arme Julia. — 't Vonnis?
Nu volgt een „brief aan Aristus” dit is een mijnheer Schenck — professor in de litteratuur in Breda.

Alleen dit stukje, waarover Julia zich moest schamen:
„Hoe lieflijk is het lot dier Dichteren niet geweest,
Die in ons Nederland in voorige Eeuwen bloeiden?
Geen stroom gaat zoo gewind als hunne vaerzen vloeiden.

organen der Nederlandsche katholieke wereld, misschien wel de belangrijkste. Toen ik een paar weken geleden schreef, dat in 't algemeen de kerk alleen dan voor de arbeidersbelangen optreedt, wanneer 't gevaar bestaat, dat de schaap-kens anders in socialistisch vaarwater zouden komen, dacht ik niet, zoo spoedig en van zoo onverdachte zijde in 't gelijk gesteld te zullen worden!

Weet ge, $\Delta\Delta\Delta$, waar de moeilijkheid schuilt? De Kath. kerk, kan niet ernstig opkomen voor de arbeidersbelangen zonder de kapitalisten onder hare volgelingen tegen zich in 't harnas te jagen. En ze heeft haar gegronde redenen om dit tot elken prijs te voorkomen.

En dan de rest van uw artikel! Ik weet waarlijk niet, wat ik daarop moet antwoorden. Al uw beweringen omtrent objectiviteit van 't geluk, de morele inferioriteit van den ongeloovige, de plicht om God te dienen, de hoogere orde van uw geloof, etc. staft ge met geen enkel argument, dat voor niet-Katholieken ook maar de geringste waarde kan hebben. Het blijven voor ons louter phrasen, waarover we slechts de schouder kunnen ophalen. Wel staat vast, dat er in de practijk niets van blijkt, dat ge er een uitverkoren overtuiging op na zoudt houden. Ik zou u verder wel eens willen vragen, waaruit ik kan afleiden, dat ik de plicht zou hebben God te dienen, waar God zich aan mij niet heeft geopenbaard? Ik hoef 't toch niet te doen op grond van de predicaties van menschen, wier woord voor mij allermint gezag heeft? 't Is mogelijk, dat ik verbaasd zou zijn over 't groote aantal heidenen en ketters, die in den hemel zijn, ik zou wel willen weten, hoe gij er achter zijt gekomen, dat dit inderdaad 't geval is.

Eindelijk nog iets over de martelaren. Waarde $\Delta\Delta\Delta$ meen nu toch heusch niet, dat de Katholieke overtuiging hier andere oprechte overtuigingen beschaamd zou kunnen maken. Weet ge wel, hoe de communards stierven, toen de Versaillanen de overwinning hadden behaald en hun triomf met een waar schrikbewind bezegelden? Lees daar Lissagaray eens op na! Weet ge wel hoevele van de Siberische ballingen tot onze partij behooren? Hoe de arbeiders, die te Wilna aan de Meibetooging medegedaan hadden ten doode gegeeseld werden. Denkt ge wel aan de honderden jaren gevangenisstraf, die de Socialistenwet over onze Duitsche broeders heeft gebracht?

Wanneer ge nog een nieuw stuk schrijft, wilde ik u wel dringend verzoeken vooral in te gaan op de positieve questie die ik u stelde, b.v. waarom de Katholieke patroons zich wel met ongeloovigen mogen organiseren, en de arbeiders niet, wat ge wel zegt van de houding van den Tijd, enz.

In afwachting,

L. Q.

Want zo bij ongeluk de maat eene oopening had
Zij vulden straks de plaats met ik en weet niet wat:
En hadden tot behulp als 't rijmwoord eens bleef hangen,
De lieve woordjes zaan, zeer fijn, niet om verstrangen,
Maar 'tis hier mee gedaan, een veel bepaalder

[wet.
Is in deez' droeven tijd aan onze kunst gezet.
Oh Julia wat zou 't belachelijk zijn, als het niet zoo diep treurig was.

Dan komen nog brieven „Aan van Ghert” en let wel „aan Mijn Geest”,

Een brief aan uw Geest, mejuffrouw?
Zeker toen was alles mogelijk:

„Mijn Geest, ik moet in 't einde eens ernstig met u spreken.”

„Ik nam tot heden toe geduld met uw gebreken enz.
Dat diende ook wel!

Juliana heeft reeds een geest die nieuwere denkbeelden is toegedaan.

Zeker:
„Hoe! . . . viel de eedele denkskracht
Ons niet zoo wel te beurt als 't mannelijk geslacht?”

Maar toch staat verder:
„We denken juist niet veel, 'k zou zulks vergeefs ontkennen
Maar 't komt om dat we ons meest aan beuzelaarij gewennen”.

Waarde heer Folrax. ¹⁾

Omtrent mijn houding tegenover Kant, moet ik nog een enkel woord vermelden. Kant kon niet tot eenig resultaat komen, hij kwam integendeel tot reeksen sophismen. Denk maar eens aan zijn categoriën of zuivere verstandsbe-grippen, welke hij toepast op de Dinge an sich. Hij moest er toekomen. Waarom? Wel, van meet af aan begon hij met zijn kenvermogen niet te vertrouwen, ook zelfs subjectieve zekerheid sloot hij buiten en nu ging hij het „reine Vernunft“ criticeeren. Waarmee? Met zijn eigen „Vernunft“. Welnu zulk een methode is waardeloos en oorzaak geworden van de groote duisterheid die er in zijn stelsel heerscht.

Het kan me totaal niets schelen, tot welke resultaten hij komt. Al accepteer ik verschillende van zijn conclusies, dan doe ik dat niet omdat hij 't zegt. Het feit dat hij conclusies kreeg, is in tegenspraak met zijn vooropstelling, ergo moeten er ergens sophismen verborgen zijn en inderdaad, ze liggen voor het grijpen. „L'erreur fondamentale de Kant est d'avoir rêvé une „raison pure“, dont la loi d'action serait connaissable par une analyse de la raison elle-même antérieurement aux actions, dont elle doit être le principe ou le siège.

Une critique transcendante ainsi comprise est radicalement impossible. La solution du problème de la connaissance de la vérité par une analyse, des conditions métaphysiques de la possibilité de la science est une chimère. La prétention de faire consister le problème critique en un parallélisme entre un pouvoir de cognition, vide de connaissance effective et une chose absolue, est insensé à un second chef. Une chose absolue c'est-à-dire une chose supposée existante, mais sans relation avec le sujet disposé à le connaître est pour celui-ci un pur néant. Comment donc comparer un acte de cognition avec le néant? Comment juger 's il y a conformité ou nonconformité entre une connaissance et ce qui, pour le connaisseur, n'est rien? La question est intelligible“. (Mercier).

Er is geen sprake van, dat ik Kants methode zou willen volgen, of tot zijn resultaat zou willen komen, ik negeer den cirkel niet, ik laat alleen zien, dat zoo het onderzoek niet gaan kan dat dat niet onderzocht moet worden. Ik heb alleen willen aangeven, dat Aristoteles, die een helderder blik op de zaken had dan Kant zich andere vragen stelde. Niet moet onderzocht worden of ons kennen misschien niet eenige waarheid of zekerheid toekomt, maar alleen, waarin die waarheid bestaat, en hoever die reikt. En wanneer we dan, wijzende op het feit, dat het menselijk kennen zoo dikwijls faalt, de betrouwbaarheid van ons eigen kennen geheel en al in twijfel willen trekken, dan zou men daarmee de mogelijkheid om tot eenige waarheid te komen, hebben afgesneden.

Wat u waarschijnlijk noemt heb ik subjectieve zekerheid genoemd, wat is daar tegen? Dat „meenen“ wilde

¹⁾ Het woord theosofisme is niet van mij, is niet een hatelijkheid of zoo iets, het stelsel van Baader en Krause heeft dien naam, ook heet het wel Panentheïsme.

Bah, Juliana Cornelia, nu hoor ik toch, dat je vroeger geleefd hebt, dan de dames van heden. Ik heb nog nooit er één ontmoet, die dat zoo grif toestemde.

Brief aan „den Heere graave van Byland.“

Julia vindt het genoegelijk allerlei hooge personen in den lande berijmde brieven te schrijven.

Zoo ook hier; van Byland is generaal en nu spreekt ze hem aan op zoo'n goed moedig sjovialen toon, zoo echt leuk en knus:

Ja Byland, wijl gij 't zegt, geloof ik met ter daad,

Dat gij mijn vaerzen acht, en waarlijk duitsch verstaat.

Ik wil nog melden, dat er ook een brief is aan de „Heeren Bestuurderen der Maatschappij van Dichtkunde te 's Gravenhage bij mijne verkiezing tot Honorair Lid.“

Juliana heeft bericht ontvangen van hare verkiezing tot honorair lid, is hierover verheugd en verbaasd.

Tevens:

„Beschermers van een Kunst, die ieders hart bekoord

Maar die zoo meenig nacht mij in mijn rust verstoord

Is 't waarlijk uw besluit en heb ik wel gelezen?

Ik zal dan Medelid van uw genootschap wezen?“

Maar nu laat zich Julia van een gansch bijzondere zijde kennen. Ze is Zieneres, profetes: hoor slechts:

En ik bedrieg mij zeer, indien ons (de vrouwen) in het kort De toegang tot den Raad ook niet ontsloten wordt:

alleen zeggen: ik meen: dat het objectief zeker is. En dat juist ging ik onderzoeken. En wat doet u? Gaat u van deze dingen uit? ondervraagt ge uw bewustzijn? Wel neen, gij maakt u schuldig aan een petitio principii, neemt aan, wat bewezen moet worden.

Eerst zoekt gij voor alles waarschijnlijkheids gronden, noemt het hypothesen, en verklaart dan al dergelijke dingen tot maya, bedriegelijke schijn. Maar is dan die hypothese, het stelsel en wat dies meer zij geen maya? Gij vindt dat blijkbaar niet erg, zoo tot in het oneindige door te moeten redeneeren. Gij noemt dát geen doolhof, maar wat dan wel: Een hypothese?

Eilieve, dan beginnen we weer hypothese, hypothese . . . , maya, maya Dan gaat de reeks weer een aanvang nemen. Wie zoo redeneeren wil mag niets meer zeggen, moet ten eeuwigen dage zwijgen, dat noem ik een doolhof, waar niet is uit te komen. Gij moogt zulke vooropstellingen niet meer door hypothesen, hoe wetenschappelijk ook voor andere niet zoodenkende menschen natuurlijk, verklaren; de dingen dezer wereld, ze zijn maya, en de hypothese ook.

Fichte leerde ruim 50 jaar geleden in zijn „Bestimmung des Menschen“ hetzelfde, maar gaf zelf toe, dat „der Idealismus das wahre Gegenteil des Lebens sei“, dat „die Anmutung der idealistischen Denkart im Leben von der Beschaffenheit sei dasz sie nur dargestellt werden darf um vernichtet zu sein.“

Fichte, hij ook, maakte alles tot maya, maar velen gewagen thans van een luchtspiegeling. Wat de Wiskundige kwesties betreft, eerst nu begrijp ik u goed. Ik kom echter terug om mij te rechtvaardigen tegenover Kant. Zeker ook hij begreep heel goed, dat de wiskunde van een ander-maaksel was dan de empyrie, daarom vond hij de syntheses a priori uit, maar juist daarmee ben ik het in de verste verte niet met hem eens. Kant, hij noemde de analytische oordeelen: Erläuterungs Urtheile, welnu, ik beweer, of liever Thomas van Aquino beweerde, m. i. gesteund door grondige bewijzen, dat er nog een tweede soort van analytische oordeelen zijn, welke onze wetenschap kunnen vergrooten en de meeste, niet alle syntheses a priori van Kant behooren daartoe. Ik stip dit eenvoudig aan om klaarheid te verkrijgen, wijs verder naar desbetreffende werken. Ik zeg: „niet alle“, want Kant hield er vele syntheses a priori op na, welke volstrekt niet a priori waren, wel syntheses zoo laat ook gij mij zeggen: „alle menschen moeten sterven“, welnu, ik beweer heelemaal niet dat dat m o e t, tenminste wat betreft filosofische gronden. Uit het begrip mensch en het begrip sterven is het niet af te leiden. Het is ervaring en daarmee basta. Hier komt uw waarschijnlijkheid te pas. Ook is Kants ruimteopvatting niet daarom verkeerd, omdat hij sprak over drie dimensies, maar omdat hij dat begrip liet aangeboren zijn. Dit is nl. onverklaarbaar, hoe alle menschen een aangeboren ruimtevorm bezitten, wanneer er is veel dimensies bestaan. Immers ze nemen door dien aangeboren vorm alle dingen waar in de 3° dimensie, en van geene andere ruimte zouden ze kunnen afweten, of, was die aangeboren, de drie dimensionale lichamen zagen ze niet. Dit is de reden, waarom geen enkele metageometer van naam meer Kantiaan zijn

De Pleitbank, 't Veld van Mars“

Juffrouw de Lanoy is van aard bescheiden.

Dit tenminste beweert ze zelf telkens.

Helaas, dat ik met haar van meening moet verschillen, ik geloof, dat wel een van hare voornaamste karaktertrekken is: verregaande pedanterie. Maar we moeten dit Julia niet ten kwade duiden — de tijden — de tijden —

Toch was Julia niet zoo dom; ze wist, geloof ik heel diepjes in zich zelf wel, dat, wat ze maakte niet mooi was, maar daar iedereen haar prees, schreef ze maar aan.

Merkwaardig is wat ze den dichters voor raad geeft.

„Zingt weinig-Dichters-rey, maar zingt verrukkend schoon
Zo vlecht U gansch Europe een cierlijke Eerekroon.“

Wel comisch is dat ze dit nota bene schreef, aan de Maatschappij van Dichtkunde!

Zoo zijn we dan gekomen aan het einde der brieven, ongetwijfeld het allerslechtste van alles wat mogelijk is op rijm te brengen.

Het is werkelijk een raadsel, dat er menschen geweest zijn, die zulk geklets mooi vonden.

En dat waren er toch verscheidenen.

Er zijn genoeg plaatsen in de L.'s gedichten waaruit blijkt, dat de stroopkwast lang niet onverdienstelijk ter harer verheerlijking gezwaaid werd. (Wordt vervolgd).

V. B.

wil. Reeds Gauss wees het systeem daarom in scherpe bewoordingen af. Zeer mooie opstellen zijn daarover te lezen in het bekende werk „Mélanges mathématiques”, van Mansion²⁾, waaraan veel van wat ik schreef is ontleend.

U geeft heele vertoogen, om de waarschijnlijkheid der meer dimensionale wiskunde aan te toonen, waartoe diende dat? Het eenige wat ik beweerde is, dat bij Euclides zeker de $\Delta 180^\circ$ tot som der $\angle \angle \angle$ heeft en bij Riemann en Lobatchewsky zeker niet. De reden van die verschillen heb ik dunkt me, duidelijk genoeg uiteengezet en liggen ook nogal voor de hand (zie „waarheid”).

Wie is tegenwoordig niet meer overtuigd van de waarheid $2 + 2 = 4$?

Wij, of gij alleen? Definieert U 4 als $2 + 2$ of als 2×2 of zoo iets? Daar zit 'm juist de fout. Werd 4 zóó gedefinieerd, dan was al uw beweren over $2 + 2 = 4 + \frac{1}{X}$ volkomen juist.

Zoo is 't helaas niet. Een kind dat op school komt zal gaan begrijpen dat $2 + 2 = 4$ is. Het heeft al lang het begrip 4 of het begrip 2, heeft het dat niet, dan leert het eerst die begrippen kennen en eerst daarna komt het onderwijs $2 + 2 = 4$. Dan komen er blokjes of stokjes, hoeden of petjes e. m. d. om het nog in wording zijnde verstandje te helpen sommigen die pinterder zijn dan de andere, begrijpen het reeds na een voorbeeld of zelfs reeds zonder. Dit is geen fantasie, ook geen maya, dit is ware historie, is meer dan eens beproefd in verschilleude steden van ons vaderland. Welnu waarvoor pleit dat? Voor mij. Ik beweer, dat begrip 4 bevat 4 eenheden, dat begrip 2 bevat 2 eenheden. De rede ziet, geholpen door concrete voorbeelden of niet, dat het begrip $2 + 2$ evenveelheden bevat als het begrip 4 en nu eerst is het evident, dat overal en altijd $2 + 2 = 4$. Zóó ook weet men dat $2 \times 2 =$ zelfde 4, $3 + 1 =$ zelfde 4. Ieder willekeurig rekenboek leert alzo. Kant echter deed net als gij en zeide: Neem 7, voeg er de eenheden van het 5-tal bij en gij ziet 12 ontspringen. Maar Kant moest niet nemen 7, ook niet 5, maar het begrip $7 + 5$, en dat vergelijken met het begrip 12. Ook voor Kant moest $8 + 4 = 12 + \frac{1}{X}$. Ik weet wel, in den beginne lijkt dit zonderling, omdat men zoo gewend is aan het denkbeeld ervaring, omdat men zoo gaarne vergelijken gaat met andere gevallen. Maar vergelijken is geen bewijzen. Ik denk ook, dat het vergelijken van de metageometrie u op het denkbeeld bracht van $2 + 2 = 4 + \frac{1}{X}$, maar de reden, waarom dat bij de metageometrie mocht was een heel bijzondere, zooals ik reeds elders heb verklaard.

²⁾ Paris Gauthier Villars. Zie ook Revue Néo-Scolastique 3° année N°. 2 en N° 3.

LITTERATUUR EN KUNST.

Salome.

„Jochanaän, ik wil uw lippen kussen en ik zal ze kussen”. Die woorden, die zij, Salome, de schoone en trotsche prinses, vervloekt en versmaad als ze was door den dwependen profeet, hem achterna riep, toen hij waardig, zonder haar ook maar aangezien te hebben, in de cisterne terugtrad, die woorden hielden een bedreiging in, die de dood van den profeet, doch ook de hare veroorzaken zou.

Vreemd is het stuk. Er gaat een machtige bekoring van uit, van een eigenaardig soort. 't Is een van een geheel ander soort, als die, die uitgaat van een schoon gedicht of schilderij; dit lijkt als 't ware grijs en verwaasd daarbij; 't is een bekoring als van een slang met mooi geteekend vel, die ons aantrekt door zijn sierlijke lijnen en golvingen en door zijn starren blik, maar waarvan we inwendig huiveren; 't is de bekoring uitgaande van een brand, die ons inwendig doet sidderen voor de menschen die er in zijn. Hier is het het helsche, daemonische, „Grauenvolle” dat ons genieten doet.

Das Grauenvolle ligt hier in de hartstocht van Salome, in de Macbeth-achtige angst van den koning Herodes, in de stem van uit de diepte der cisterne en het afgehouden profetenhoofd, dit alles beschenen door een kalm heldere maan en fonkelende sterren, temidden van een feest.

Over het geheele stuk ligt een onheilspellend waas, dat men dadelijk voelt, en dat dan ook zijn stempel sterk op het feest drukt. 't Is als of in de atmosfeer een onheil zweeft; een droef mysterie, een angstig voorgevoel hangt over alles heen. De heldere maan beschijnt met zijn kalm en onbewogen licht het terras, waar de gebouwen donkere schaduwen op werpen, en van uit de feestzaal klinkt de muziek. De jonge Syrier, hoofdman der lijfwacht, tuurt maar al naar binnen: „Wat is de vorstin Salome heden avond schoon”, zegt hij, waarop waarschuwt de page: „Kijk haar niet zoo aan, er zou een ongeluk kunnen gebeuren”.

Prinses Salome treedt naar buiten in schoon Oostersch gewaad. Nauwelijks is ze, verkoeling zoekende, op het terras, of diep uit den grond komt de rauwe stem van den profeet Jochanaän. Die stem oefent een magische bekoring op haar uit. Ze wil den dweper zien, die haar moeder vloekt, en waarvoor de viervorst zoo bang is. En nauwelijks is de profeet uit de cisterne te voorschijn gebracht of Salome gevoelt een wonderlijke passie voor den vreemden, zonderlingen man in zijn kemelsharen kleed. „Uw lichaam is schoon, en blank als uit ivoor gesneden... ik heb het lief,” fluistert Salome hem toe in extase. Gloedvol is ze in haar betuigingen van liefde aan Jochanaän; eerst denkt ze dat het zijn lichaam is, dat haar aantrekt, dan zijn donker haar of zijn mooie zwarte oogen, „zwart als diepe zeeën met glinsteringen als beschenen door fantastische manen”, tot eindelijk ze weet wat haar bekoort, het zijn z'n roode lippen, van waaruit die vreeselijke stem, zoo vol bedreigingen komt. Die lippen, die wil ze kussen. Maar als hij weigert, zelfs haar aan te zien en haar vervloekt en terugkeert tot in zijn cisterne, dan roept Salome hem na, in haar woede van verstooten-zijn „Ik zal ze kussen”; en in haar verrukking voor Jochanaän heeft ze zelfs niet bemerkt hoe ze de jonge Syrier tot wanhoop heeft gebracht, en dat hij zich van 't leven beroofd heeft.

Herodes verschijnt met zijn gasten buiten op 't terras. Hij is somber, bang. De engel des doods voelt hij rondwaren in zijn paleis, buiten komende glijdt hij uit in bloed, hij gevoelt wroeging over de personen die hij vermoord heeft, en die vreemde onheilspellende bedreigingen van den profeet, wiens stem uit den grond opstijgt, vervullen hem met angst. Hij wil verstrooiing, afleiding, het koste, wat 't wil. „Salome dans voor mij!” En als zij niet wil, belooft hij haar alles, al ware het de helft van zijn koninkrijk; ineens weet Salome wat zij doen zal, zij laat Herodes zweren, dat hij haar geven zal wat zij vraagt, en hij voelende dat hij verstrooiing moet hebben, anders gaat hij ten onder, belooft het, Salome danst, en vraagt... het hoofd van Jochanaän. En wat Herodes haar ook belooft en geven wil om haar hiervan af te brengen zij, met haar liefde, die overgeslagen is in dit vreemde uiterste, wil slechts het hoofd van Jochanaän. En eindelijk, door Herodias meewerking krijgt ze het, op een goudene schaal.

Zij ziet niet hoe alles om haar heen ontzet is en gruwet. Zij heeft het hoofd van Jochanaän waartoe haar vreemde begeerte haar aandreef om het te bezitten. Ze spreekt er tegen, in haar extase en beknort het: „Jochanaän, waarom hebt ge me niet aangezien, ge zoudt me lief gekregen hebben”.

Ze wikkelt den mantel om haar en het hoofd en geeft het den kus, dien hij, levend, geweigerd had. Bevredigd is ze:

„Jochanaän, ik heb uw lippen gekust... Een bittere smaak lag er op... Men zegt dat de liefde altijd eene bittere nasmaak heeft...”

En tegen het bevel „Dood die vrouw” van Herodes verzet zelfs Herodias zich niet...

Vreemd is het stuk, satanisch; en toch, hoe meer men er later nog over nadenkt, hoe meer men nog geniet van de vele schoone momenten, die het geeft.

D.

Lenteavond.

I.

De dag gaat henen; met rood-gouden liefde kust
De Zon al wat er op haar Aarde leeft,
En over alles komt de avondrust:
Rust voor de bloemen en rust voor de boomen,
Rust voor het eenzaam wolkje dat daar zweeft,
En dat zacht aan den hemel voort blijft droomen.
Rust voor 't gevogelte nu, dat zoo blij

Van heldre zonneshijn gezongen heeft.
Rust brengt ge aan alles — o, waarom brengt gij,
Zacht-gouden Avond, ook geen rust voor mij?

II.

Ik weet toch, dat ik ook uw kind ben, Aarde,
En dat ik deel in al uw wisselingen;
Uw wonderen, waar ik zoo lang op staarde,
Ik vond ze allen bij mijzelve weer;
'k Kreeg lief al uwe kindren die me omringen,
Mijn hart gaat met het hunne op en neer.
Waarom blijft Onrust dan over mij zweven,
Nu gij aan al de wezens en de dingen,
Die uwe kindren zijn, rust hebt gegeven,
En zij in 't land der kalme droomen leven?

III.

Hoor, gaat daar door de stilte niet 't gefluit
Van 'n vogel, is dat niet een roepen zacht?
En keert daar uit de verte niet 't geluid
Van nog zachter tegenroep door de avond weer?
Zing door, vogelkens, vul de lentenacht
Met uw geroep: het klinkt zóó lief en teer,
Dat gij elkaar voorzeker vinden moet.
En ziet, daar drijven in de stille pracht
Van de avondhemel nu twee wolkjes zoet
Naast elkaar voort in purperen liefdegloed!

IV.

Wat wilde ik, toen ik naar het Westen staarde?
Waar waren mijn gedachten, toen 'k zooveen
U om rust bad, zacht-sluimerende Aarde?
Wee mij! ik wilde rust vinden, en 't wezen,
Het eenig wezen dat mij rust kan geven,
Is ver van mij? . . . O, klanken uitgelezen,
Waarmee gij, vogelkens, de avond verstoren
Kwaamt, laat mij nogmaals 't liefelijke zweven
Van al uw tonen door de stilte hooren,
Opdat 'k mijn woorden stemme naar uw koren . . .

V.

Kom, zusterken, kom, alles wacht op u!
Zie hoe van zacht-gouden liefde straalt
De hemel; alle kleuren vloeien nu
Ineen om voor de aarde een bruidskleed t' weven —
Zie hoe zij in haar schoone sluier praalt! . . .
Kom, lief, ik wil haar vragen u te geven
Van haren tooi, opdat gij moogt gewijd
Zijn als de engel die is neergedaald
In den tempel van mijn hart — zusterken, zijt
Gij zelf niet een Heelal van lieflijkheid?

VI.

Zie, hoe de groote zon nog toeft en draalt;
Zij wil u kussen voor zij henegaat,
Kom, lief, nog is de nacht niet neergedaald:
Nog zijn de bloemeharten niet gesloten;
Nog zoekt u overal het zongelaat.
Hoor, zuster, hoe er zachtkens wordt gefloten
Door lichtgevleugeld' vogeltjes: hun zangen

Willen een glimlach kusse op uw gelaat;
Ze zijn nog even in droefheid gevangen:
De stille lucht is vol van zacht verlangen.

VII.

De avondwind wil u het voorhoofd streelen;
Hij zoekt u, en vraagt fluistrend aan de boomen,
Waar of gij zijt. Het licht zongoud wil spelen
Met het donkere goud van uwe haren —
Lief zusterken mijn, wanneer zult gij komen?
Wanneer zal 'k in uw oogen kunnen staren?
O, lief, laat mij de koele zegening
Van uwe handen voelen, en, stil droomend,
Mijzelf in u verliezen, zooals in
Zijn God de vrome verglijdt door mijmering.

VIII.

Liefste, gij zijt 't zacht-glanzende middelpunt
Van 't wonderlichte land van poëzie;
Gij zijt 't veilig thuis voor mijn hart; gij kunt
Alleen het goudene geluk mij geven,
Mijn Toeverlaat, mijn Bron van reinheid! . . . Zie,
De twee wolkjes, ze zijn nu heengedreven,
Trouw naast elkaar tot in de oneindigheid;
O, zusterken mijn, hoor de melodie,
De zachte: U, mijn lief gebenedijd,
Wil ik behooren tot in eeuwigheid.

IX.

Zwevende Zefir, voer mijn zangen mede,
En als gij tot haar voeten zijt gebracht,
Mijn weeke woorden, spreekt dan deze bede,
En kniel neer voor uw Koningin: wij komen,
En hebben onze meester in den nacht
Alleengelaten, om door uwe droomen
Te zweve als geur van rozen zich verspreidt
Door koele morgenluchten: zie ons, zacht,
En teer, en zonder doornen, want gij zijt
De inkarnatie van de Lieflijkheid. G.

A G E N D A.

DELFT.

Zondag 17 April. Nieuwe Concertzaal Stads Doelen. Concert
door het Strijkorkest van het Haarlemsch Muziek-
korps, Dir. C. P. W. Kriens; 8 uur.

Dinsdag 19 April. Schouwburg Stads Doelen. Buitengew.
voorstelling door het Haarlemsch Tooneel: „Taptoe”,
7½ uur.

DEN HAAG.

Zaterdag 16 April. Fransche Opera: „Werther”, met mede-
werking van Ernest van Dijk; 8 uur.

Zondag 17 April. Dierentuin. Gezelschap Van Eysden:
„Dokter Klaus”; 8 uur.

Fransche Opera: „La favorite”; 8 uur.

Maandag 18 April. Fransche Opera: „La fiancée de la
mer”; 8 uur.

A D V E R T E N T I E N .

Dr. A. TOXOPEUS,

OUDE DELFT 224.

Repeteeren:
Wiskunde, Mechanica, Physica.

R E P E T E E R E N :

Wiskunde en Mechanica.

A. W. KLOOS, CIV. ING.

Van Leeuwenhoeksingel 38.

R E P E T E E R E N

Mech. Technologie.

Franco brieven, onder n°. 32488-w, aan het Bureau van
dit Blad.

Café-Restaurant **HOTEL CENTRAL.**

Levering van Déjeuners, Dinners, Soupers, Koude en Warme Schotels.

Uitstekende gelegenheid om te Dineeren ook bij abonnement.

Verschillende appartementen voor Vergaderingen.

Pilsener Urquell. Franziskaner Leistbräu.

G. M. VAN DE SEIJP Hz., Cuisinier.